

TAUSTAA

Ikäihmisten raati kokoontui 2023 yhteensä neljä kertaa. Kaksi kokoontumista keväällä ja kaksi syksyllä. Kokoukset olivat kaikki fyysisiä kokouksia raatilaisten toiveesta.

Ensimmäisessä kokoontumisessa uusi raati esittäytyi ja keskustelussa jokainen nosti esille kokemiaan tärkeitä asioita, joita toivoi raadissa käsiteltävän.

Kuluneen vuoden aikana raatilaiset ovat osallistuneet myös palvelukanavien saatavuuden selvitykseen (nettikysely 15.11 saakka) sekä osallistuneet infotilaisuuksiin sähköpostin /nettisivujen linkin kautta koskien Tulevaisuuden Sopeuttamisohjelmaa keväällä 16.4 sekä syksyllä 30.10. Kevään sopeuttamisohjelmaa käsiteltiin 2. kokouksessa ja syksyllä TUSO ohjelmaan oli mahdollista antaa palautetta sähköisesti 8.11 saakka Pohjanmaan Hyvinvointialueen sivuilla olevan linkin kautta.

Ikäihmisten raadista osallistui kevään aikana kaksi edustajaa kilpailutuksessa olevien potilastietojärjestelmien arviointitilaisuuksiin.

Myös hyvinvointialueen järjestämään Ikääntyneet ja teknologia hankkeen iltapäivään 15.6 Vaasan keskussairaalan auditorioissa tai Teamsin välityksellä, oli raadin jäsenillä mahdollisuus osallistua.

Miten seniorina voin vaikuttaa omaan terveyteeni? Pohjanmaan tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus – hanke järjesti yhdessä Pohjanmaan hyvinvointialueen ja Pohjanmaan Yhdistykset kanssa luentosarjan senioreille ja muille kiinnostuneilla 16.5 -8.6. välisenä aikana yhteensä neljä luentoa. Näihin oli osaan mahdollista osallistua myös paikan päällä. Näihin luentoihin lähetettiin linkki ikäihmisten raadin jäsenille sähköpostilla.

JULKILAUSUMAT JA KANNANOTTO LIITTYEN TULEVAISUUDEN SOPEUTTAMISOHJELMAAN VUODELLE 2024

Tässä alla julkilausumat kaikista 2023 vuoden kokouksista. Lisäksi 4.julkilausuman lopussa on kirjattu kannanotto, joka on osoitettu hyvinvointialueen hallitukselle liittyen Tulevaisuuden Sopeuttamisohjelmaan 2024.

1. Julkilausuma 20.2.2023

Esittelykierröksellä jäsenet nostivat esiin:

Arvostus

- Mitä minulle tapahtuu, kun vanhenen? / Jos jään yksin?
- Onko ikääntyneillä arvoa?
- Sosiaaliset kontaktit vähenevät, mistä löydän itselleni keskustelukaverin/ kavereita?

Avuntarve ja sen saatavuus

- Mitä tarkoittaa, kun asuu kotona? Näkee tutun pihapiirin, metsän. Ei kukaan halua muuttaa pois kotoaan.
- Mihin voin ottaa yhteyttä missäkin asiassa? Palveluihin liittyvät muutospaineet huolestuttavat.
- Onko minulle hoitajia, sitten kun apua tarvitsen? Mistä / miten saadaan työvoimaa hoitoalalle?
- Saanko tarvittavaa kuntoutusta esim. leikkauksen jälkeen?

Digiosaaminen

- Jos ei ole digiosaamista eikä välineitäkään siihen, syntyy tiedonpuutetta, ei tiedä mihin ja miten tulisi ottaa yhteyttä
- Aikaisemmin palvelut toimivat hyvin, kun oli tuttu terveysasema ja tuttu hoitaja, johon saattoi olla tarvittaessa yhteydessä. Voiko digitaaliseen asiakaspalveluun ja sen toimivuuteen luottaa?
- Tiedottamista ja keskustelua varten on oltava kätevä vaihtoehto, joka mahdollistaa tiedottamisen ja viestinnän myös ilman digilaitteita
- Digitaalisilla järjestelmillä tarkoitetaan tässä ilmeisesti nettiyhteyksiä eli asiointia netissä. Ikäihmiset suosivat puhelin yhteyttä elävän ihmisen kanssa. Mutta myös puhelin, siis käytännössä kännykkä, on mitä suurimmassa määrin digitaalinen laite. Nykyisin yhteydenpito ilman puhelinta on lähes mahdotonta. Olisiko tässä terminologiaa syytä täsmentää?

Asiakasraadin toimintaperiaatteet ja toimintasääntö

Yhdessä sovittiin, että kokoukset pidetään läsnäolokokouksina, ei hybridikokouksia, koska ne ovat teknisesti hankalia toteuttaa. Kokousaika klo 14 sopii kaikille.

Julkilausuma, joka on raadin yhteinen käsitys asiasta, tulee olla kaikkien jäsenten hyväksymä ennen kuin se annetaan tiedoksi:

- sektorin ohjausryhmälle
- kokouksessa käsitellyn asian päättäjille
- ennen sen julkaisemista hyvinvointialueen nettisivuilla

Asiakasraati raportoi toiminnastaan vuosittain hyvinvointialueen hallitukselle. Puheenjohtaja ja sihteeri vastaavat raportoinnista. Asiakasraati hyväksyy raportin ennen sen luovuttamista eteenpäin.

NHG:n raportti ikäihmisten ennalta ehkäisevien palveluiden kehittäminen

Puheenjohtajan johdolla käytiin läpi keskeisiä kohtia loppuraportista:

- Seniorineuvola hanke etenee. Hyväksytty myös aluevaltuustossa 20.2.2023. Alueellinen malli tullaan rakentamaan.
- Yhteisöllinen asuminen oli toinen teema, joka raportissa nousi esiin.
- Palveluiden digitaalinen alusta on myös kehittämistyössä mukana

Seuraavan kokouksen aihealueita:

Seuraavien tapaamisten aihealueiksi nostettiin esittelykierroksen aikana käydyn keskustelun pohjalta muun muassa:

- Elintapaohjaus ja seniorineuvolatoiminta
- Asumispalvelut
- Tulevaisuuden ja sopeuttamisen ohjelma
- Raportti raadin viime vuoden toiminnasta

Seuraava kokous maanantaina 24.4 klo 14.

2. Julkilausuma 24.4.2023

Sähköinen terveystarkastus ja elintapaohjaus

Johanna Silfver-Forsbacka, projektityöntekijä ja

Kirsi Laitila, projektipäällikkö tulevaisuuden Sotokeskus -hanke, Pohjanmaan hyvinvointialue

Elintapaohjaukseen tutustuttiin Finger-mallin avulla. Lähteenä asiantuntijoilla oli Kivipelto & Helenius 2021 kirja: Hjärnhälsa, på dina fem fingrar. Förebygg och minska alzheimers och minnesproblem. Nämä Finger –mallin osa-alueet ovat terveellinen ruoka, fyysinen aktiivisuus, aivojumppa, sosiaalinen aktiivisuus sekä sydän- ja verisuonitautien riskitekijöiden hallinta. Sen jälkeen raatilaiset saivat tutustua sähköiseen terveystarkastukseen (löytyy osoitteesta: www.omaolo.fi) oman kännykän ja esityksen avulla. Sähköinen terveystarkastus pohjautuu Finger (viisi sormea) –malliin. Nyt pilottivaiheessa tämä sähköinen terveystarkastus tehdään 70-vuotistarkastukseen liittyen ennen vastaanottoa seniorineuvolassa. Sähköinen terveystarkastus oli nähtävillä myös paperiversiona. Tämän toimintamallin tavoitteena on tukea ikääntyneiden kotona asumista.

Asiakasraatilaiset totesivat:

- Miten saada väestö tähän mukaan? Vastaus: Seniorineuvola toiminnan kautta, jota pilotoidaan keväällä 2023 Vaasassa, 70-vuotiaiden hyvinvointi- ja terveystarkastus pohjautuvat tähän Finger –malliin. Myös digitaalinen elintapaohjauksen luentosarja Finger –toimintamallista on tulossa Pohjanmaalle
- Yksinasuvat ja muistisairaat ovat haaste. Miten heihin saadaan kontakti ja sitoutumaan esim. liikkumiseen?
- Yksinäisyys on iso haaste
- Eri asumismuodot. Yhteisöllinen asuminen? Olisiko siitä apua aktiivisuuden ylläpitämisessä? Tarvitaan pitkän tähtäimen suunnitelma siitä, keiden vastuulle asumismuotojen kehittäminen kuuluu? Yhdistykset mukana? Yhteistyö Pohyn (Pohjanmaan yhdistysten kattojärjestö) kanssa? Raha ei saisi yksin olla ratkaisevana tekijänä, kun mietitään palvelutarjontaa. Tulisi löytää ne henkilöt, jotka esim. yhteisöllisestä asumisesta ja yleensä tästä toimintamallista hyötyisivät.
- Mitä sitten, jos ei ole varaa tehdä tarvittavia muutoksia esim. ruokailuun ja liikkumiseen?
- Hyvä väline aktiivisille ihmisille
- Tämä sähköinen terveystarkastus on hyvä, jostain on aloitettava
- Myös eläkeläisjärjestöt voisivat ottaa tästä Finger –mallista luentosarjan esim. tulevan syksyn ohjelmistonsa.
- Mitä tarkoitetaan kodilla? Myös tehostetussa palveluasumisessa olo rinnastetaan kotona asumiseen. Kodilla ei tässä tarkoitetta välttämättä sitä lapsuudenkotiä, josta on ehkä jo vuosikymmeniä sitten muuttanut pois. Koti on siellä, mihin maksaa vuokraa.

Palveluiden saatavuus ja Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelma, Asiakas- ja resurssikeskus

Kathy Guss, ylihoitaja asiakas- ja palveluohjaus ja

Satu Hautamäki, toimialuejohtaja asiakas- ja resurssikeskus, Pohjanmaan hyvinvointialue

Ylihoitaja Kathy Guss kertoi, miten palveluiden saatavuutta on pyritty parantamaan. Seniorilinja on nyt avattu pilottina Vaasan alueelle. Toiminta tulee pilotin myötä laajenemaan koko alueelle.

Seniorilinjaan soittaessa ei tarvitse käyttää numerovalikkoa, vaan puheluun vastaa aina ihminen. Tähän vaikuttaa toki resurssien ja puhelujen määrä, miten nopeasti kyetään puheluun vastaamaan.

Tavoitteena on vastata mahdollisimman nopeasti.

Seniorilinjan numero 06 218 9800.

Asiakasraatitilaiset totesivat:

- Miten tästä tullaan informoimaan väestöä? Vastaus: Kotikäynti-lehdessä kesäkuulla sekä alueen sanomalehdissä.
- Yhdistysten Talo Korsholmanpuistikolla voisi osallistua myös tämän tiedon informointiin.
- Onko tekstiviestillä asiointi mahdollista hoidon tarpeen arviontiin, jos kyseessä on esim. kuuromykkä henkilö? Vastaus: ei vielä ole mahdollista tekstiviestillä asioida, mutta viedään asiaa eteenpäin. Tällaisessa tilanteessa, myös omainen voi soittaa asiakkaan puolesta.
- Takaisinsoittoa saa usein odottaa kauan. Onko tähän mietitty ratkaisua? Vastaus: Takaisinsoitoissa on vielä tällä hetkellä kuntakohtaisia eroja, koska alueella on käytössä monta eri puhelinjärjestelmää. Jatkossa, kun saadaan yksi yhteinen puhelinjärjestelmä, on mahdollista saada homma paremmin toimimaan ja myös kuntakohtaiset valinnat voidaan tällöin poistaa. Kun saadaan järjestelmät toimimaan yhteen, saadaan myös takaisinsoitot koordinoitua selkeämmin.

Tulosaluejohtaja Satu Hautamäki kertoi Tulevaisuuden Sopeuttamisenohjelmasta Asiakas- ja resurssikeskuksessa ja siihen liittyvistä kehittämisen tehtävistä, joiden tarkoituksena on kustannusten nousun hillintä ja kustannusten karsinta. Ryhmät ovat pureutuneet mm. henkilöstöostopalveluiden hillintään, työntekijöiden rekrytointiprosessiin sekä sähköisten asioinnin mahdollisuuden kehittämiseen.

Asiakasraatitilaiset kommentoivat:

- Sosiaalihoito mainittiin ensimmäisen kerran, vaikka se on yksi iso kokonaisuus sosiaali- ja terveydenhuollosta hyvinvointialueella.
- Miten muuta, kuin suomea ja ruotsia puhuvat on huomioitu palveluissa? Vastaus: Tulkkipalvelut on käytettävissä. Yhteistyö tulkkipalvelun kanssa on päivittäistä. Hyvinvointialueen väestöstä 7% on muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä.

Kotikuntoutus ja Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelma, Kuntoutus

Paula Kullas, palvelupäällikkö kotikuntoutus, Pohjanmaan hyvinvointialue

Palvelupäällikkö Paula Kullas kertoi kotikuntoutuksesta sekä kuntoutuksessa aloitetuista ja suunnitteilla olevista kehitystehtävistä. Kotikuntoutuksella tarkoitetaan asiakkaan kotiin tarjottavaa palvelua. Kotikuntoutus sisältää ympäristön kartoituksen ja muutostöiden suosituksen lisäksi yksilöllisen harjoittelun, jonka tavoitteena on asiakkaan suoriutuminen arjen askareista sekä kotona että kodin ulkopuolella. Lisäksi annetaan ohjausta omatoimiseen toimintakyvyn ylläpitämiseen. Tehostetuissa asumispalveluyksiköissä asuminen rinnastetaan kotona asumiseen. Tavoitteena on mahdollistaa kotiutuminen suoraan erikoissairaanhoidosta esim. operaation jälkeen (kuten lonkkakeikkaus) suoraan kotiin. Siten voidaan lyhentää osastohoitoaikaa ja vähentää palveluntarvetta. Tällöin vältytään siirroilta eri hoitolaitoksien välillä ja kuntoutuminen ja toimintakyvyn palautuminen on helpompaa omassa tutussa ympäristössä. Suunnitelmissa on yhtenä vaihtoehtona perustaa tehostetun kotikuntoutuksen tiimi, johon kuuluvat lääkärin lisäksi ainakin potilaan hoidosta vastaavat sairaanhoitaja ja perushoitaja. Kotikuntoutukseen liittyvät myös ryhmätoiminta ja palveluihin ohjaaminen.

Asiakasraatilaiset totesivat:

- Koti on siellä, mihin maksetaan vuokraa.
- Miten muistisairaiden kuntoutuksen kanssa? Miten pystytään kuntouttamaan kotiin? Kullas: Sairauden vaihe huomioidaan, mutta ketään ei voida pakottaa kuntoutukseen, jos ei itsellä ole halua osallistua. Yleensä onnistuu hyvin lievässä muistisairauden vaiheessa. Kuntoutusta on tarjolla myös palveluasumisessa sekä intervallijaksolla.
- Tuntevatko VKS:n lääkärit tämän toimintamallin? Kullas: Tämän eteen tehdään töitä.
- Kuka hoitaa, jos toinen on sairaalassa ja kotiin jäävä ei yksin selviä? Tähän tarvitaan lisää resursseja.
- Asioita ei saa ajatella pelkästään rahan / budjetin kautta. Pitää investoida myös elämänlaatuun. ja turvallisuuteen.

Käytännön asioista sopimista

Sovittiin, että jatkossa kokouksen julkilausuma käydään yhdessä läpi ja hyväksytään seuraavan kokouksen yhteydessä.

3. Julkilausuma 5.9.2023

Ajankohtaista koti- ja asumispalveluiden toimialalta Tony Pellfolk, toimialajohtaja koti- ja asumispalvelut

Tony kertoi koti- ja asumispalveluhenkilökunnalle myönnetystä valtakunnallisesta tunnustuksesta **Ystävällisin henkilökunta Suomessa (THL)** Pohjanmaan Hyvinvointialueen Koti- ja asumispalveluiden henkilökunnalle. Tutustuttiin koti- ja asumispalveluiden organisaatioon, toimintaan, harmonisointiin ja kehittämistoimenpiteisiin liittyen Tulevaisuuden Sopeuttamisohjelmaan ja siihen liittyviin vuoden 2023 tavoitteisiin. Myös ympärivuorokautiset asumispalvelut, intervallihoido, robotiikka sekä henkilöstön saatavuus nousivat esille.

Aiheen laajuuden vuoksi todettiin, että asian käsittelyä jatketaan seuraavassa kokouksessa, koska keskustelulle ei nyt jäänyt riittävästi aikaa.

Raartilaisille lähetettiin kokouksen jälkeen esityksessä käytetty materiaali tutustumista varten.

Omaishoidon kehittäminen

Lotta Valkama, hankekoordinaattori, Prima Botnia hanke, Teamsin välityksellä

Lotta kertoi hankkeesta, sen taustasta sekä kehittämisen kohteista. Pohjanmaan hyvinvointialueella on muuta Suomea huomattavasti vähemmän digitaalisia palveluita käytössä. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut tavoitteeksi, että 45% hyvinvointialueiden yhteydenotoista hoidetaan etänä tai sähköisin välinein vuoden 2025 loppuun mennessä. Tämä edellyttää hyvinvointialueelta uusia toimintamalleja. Hankkeen työpaketin toimenpiteet ovat digiorientoituneita.

Valitettavasti Teams-yhteys alkoi pätkiä pahasti, jonka seurauksen asian esittely jouduttiin keskeyttämään. Asiaan palataan seuraavassa kokouksessa ja raadin jäsenille lähetettiin nyt esitetyt diat tutustumista varten.

Osallisuussuunnitelma

Sari West, asiakaspalvelupäällikkö

Raatilaiset olivat saaneet jo kokouskutsun yhteydessä asiaan liittyvät diat sekä kolme kysymystä, joihin Sari toivoo saavansa kommentteja ja vastauksia kokouksen jälkeen. Käytiin aihealuetta läpi esityksen pohjalta ja sovittiin, että raatilaiset kommentoivat ja vastaavat sähköpostilla viikon kuluessa tähän aiheeseen liittyviin kysymyksiin suoraan Sarille sähköpostilla.

4. Julkilausuma 14.11.2023

Omaishoidon kehittäminen

Lotta Valkama, hankekoordinaattori, Prima Botnia hanke

Lotta kertoi jo viime kokouksessa hankkeesta, sen taustasta sekä kehittämisen kohteista. Tänäpä jatkettiin samasta aiheesta, koska viime kokouksessa Teams-yhteys oli niin huono, että aiheenkäsittely jäi kesken.

Pohjanmaan hyvinvointialueella on kehitetty muun muassa Omaishoitajien tuen digitaalista toimintamallia (yli 65-vuotiaat). Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut tavoitteeksi, että 45% hyvinvointialueiden yhteydenotoista hoidetaan etänä tai sähköisin välinein vuoden 2025 loppuun mennessä.

Keskustelussa raatilaiset nostivat esiin monia kysymyksiä omaishoitajana toimimiseen sekä liittyen omaishoidettavana olemiseen. Usein omaishoitaja on yhtä iäkäs kuin omaishoidettavakin on. Digitaaliset käynnit tabletin välityksellä voivat olla raatilaisten mielestää hoitoa tukevia, mutta henkilökohtaista kohtaamista hoitajan kanssa ne eivät korvaa. Yksinäisyys on suuri ongelma ikääntyneiden kotona asuvien keskuudessa. Usein heidän liikkumisensa kodissa ja kodin ulkopuolella on syystä tai toisesta rajoittunutta.

Ikäihmisten raati ymmärtää hyvinvointialueella meneillään olevat muutostarpeet liittyen Tulevaisuuden sopeuttamisohjelmaan. Raadin jäsenet nostivat esille tiedottamisen tärkeyden ja tiedontarpeen meneillään oleviin muutoksiin ja niiden taustoihin liittyen. Tiedottamisen tulisi olla positiivista siten, että painotetaan kehitettäviä asioita, eikä vain puhuta tulevista leikkauksista tai hoitohenkilökunnan saannin vaikeudesta.

Vaikka tietoa on runsaasti saatavilla, esim. nettisivuilta, sitä on vaikea löytää ja sen koetaan olevan hajanaista. Tiedon etsiminen koetaan hankalaksi ja omat digitaidot osin puutteellisiksi. Etäpalvelut eivät saa korvata fyysisiä kohtauksia. Etäpalveluiden käyttö voi olla myös haasteellista monestakin syystä, kuten oman toimintakyvyn rajallisuuden vuoksi. Digitaaliset palvelut mahdollistavat mm. fyysisen tekemisen kuten säännöllisen yhteisen jumppatuokion. Niiden käyttöönotto ja käyttö tulee olla hyvin yksinkertaista ja helppoa.

Ajankohtaista Pohjanmaan Tulevaisuuden Sote-keskushankkeesta

Johanna Björkman, hankejohtaja

Johanna kertoi hankkeen päätavoitteista ja toiminnan kehittämisen eri osa-alueista, jotka painottuvat mm. palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden ja oikea-aikaisuuden parantamiseen, painotukseen ennaltaehkäisyyn ja ennakoivaan työhön sekä kustannusten nousun hillitsemiseen.

Raatilaiset toivoivat tästä hanke kokonaisuudesta artikkelia sanomalehteen, koska kyseessä on laaja kehittämishanke, jossa on monia osa-hankkeita. Tietoa tulisi raadin jäsenten mukaan saada jaettua väestölle keskitetysti ja kohdennetusti, jotta oikea tieto tavoitaisi tarvitsijan. Seniorilinja koettiin hyväksi, mutta joskus joutuu odottamaan pitkäänkin, että joku vastaa puheluun. Raatilaiset nostivat esille myös sen, että digitaaliset palvelut eivät saa olla ainoat kontaktit palveluihin, koska kontaktit ammattilaisten kanssa ovat tärkeitä ja vuorovaikutteisia.

Ajankohtaista koti- ja asumispalveluihin liittyvää asiaa

Tony Pellfolk, toimialajohtaja koti- ja asumispalvelut

Tulevaisuudessa tulee olemaan kolme eri tyyppistä asumismuotoa ikäihmisten palveluihin liittyen: kotona asuminen, yhteisöllinen asuminen sekä ympärivuorokautiset asumispalvelut.

Keskustelussa raatilaiset nostivat esille suunnitellut vähennykset tehostetussa palveluasumisessa

Miten saadaan ikääntyvä väestö hoidettua, kun ympärivuorokautisia paikkoja vähennetään? Onko tämän muutoksen vaikutuksia selvitetty riittävän laajasti?

Ikäihmisten asiakasraati haluaa antaa tähän asiaan liittyen alla olevan yhteisen kannanoton toimitettavaksi hyvinvointialueen hallitukselle.

Kannanotto liittyen Tulevaisuus- ja Sopeuttamisohjelmaan 2024:

Pohjanmaan hyvinvointialueen ikäihmisten raati ymmärtää, että talouden tasapainottamiseksi ja henkilöstöpulan ratkaisemiseksi on ryhdyttävä toimenpiteisiin.

Ikäihmisten raati lähtee siitä, että nykyisten vanhusten hoitopaikkojen tilalle tulevat uudet palvelumuodot kehitetään ja niiden vaikutusten arviointi tehdään ennen vanhusten hoitopaikkojen lakkauttamisen toteuttamista.

Hyväksyttiin yksimielisesti edellisen kokouksen 5.9.2023 julkilausuma